

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ НА ЗАНЯТТЯХ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

У статті розглядається формування стилістичних умінь студентів на заняттях з української мови. Конкретно описується приклад вправи на формування умінь стилістичного аналізу тексту. Володіння студентами стилістичними уміньми – ознака культури мовлення.

Ключові слова: зв'язне мовлення, вправа, методи, уміньми, текст, стилістика.

Згадуючи змістовні виступи Олександра Федотовича з будь-якої проблеми (питання), не можна не згадувати його критичні зауваження викладачам щодо культури мовлення студентів: "До яких пір голови державних екзаменаційних комісій будуть писати у висновках, що наші студенти, відповідаючи, демонструють недоліки стосовно мовлення і стилістики?"

Дійсно – ця проблема завжди була актуальна, залишається такою і на цей час.

Тому *мета* нашої статті – розкрити у деякій мірі методи формування умінь зі стилістики у майбутніх вчителів початкової школи (на заняттях з рідної мови).

Перш за все, визначаємо найважливіші уміньми зі стилістики, які необхідно формувати і розвивати на заняттях з української мови. Серед них виділили такі:

- 1) визначати стиль тексту;
- 2) виконувати стилістичний аналіз готового тексту;
- 3) удосконалювати текст даного стилю;
- 4) будувати текст запропонованого стилю.

Ці вміньми вимагають різних рівнів засвоювання стилістики. На заняттях необхідно використовувати певні види вправ, що сприяють формуванню вказаних умінь.

Покажемо один із них.

Наприклад, вправа, що сприяє розвитку уміньми проводити стилістичний аналіз тексту.

Стиль мовлення зазвичай визначається на основі комплексного, інтуїтивного сприйняття тексту. Уміньми ж обґрунтувати своє рішення стосовно стильової компетентності базується на знанні стилістичної теорії.

Стилістичний аналіз тексту – один із найбільш поширених видів вправ зі стилістики, за допомогою якого студенти навчаються користуватися ним як інструментом у навчальній практиці.

Основна мета стилістичного аналізу тексту – установлення зв'язків-залежностей між запропонованим для аналізу текстом і типовою (стилістично значущою) ситуацією спілкування.

Аналіз може бути повним і частковим. Повний аналіз проводиться за таким планом:

1. Схарактеризуйте ситуацію спілкування (умови і задачі мовлення), у якій може бути використаний цей текст.

2. Назвіть основні стильові риси, що відображені в цьому тексті (невимушеність – офіційність, точність – розпливчатість називання, емоційність – безпристрасність, конкретність – абстрактність, суб'єктивність – об'єктивність, образність – відсутність образності; логічність, призивність мовлення).

3. Укажіть мовні засоби (лексичні, словотворчі, морфологічні, синтаксичні, з допомогою яких розкриваються в даному тексті названі вами стильові риси).

4. Зробіть висновок, до якого стилю відноситься даний текст.

Приклад стилістичного аналізу конкретного тексту.

Кінець зими. Сонно жмуриться сонце у лісі, сонно віями голок мружиться ліс. Сніг на дорогах чорніє, і опівдні на них маслянисто блистять калюжі. Пахне снігом і березовими бруньками.

Цей текст адресовано не якійсь певній особі, а будь-кому, всім, хто бажає познайомитися з тим, як виглядає кінець зими – наближення приходу весни. Отже, це не розмовне, а книжне мовлення. Задача

цього опису в тому, щоб намалювати картину зими, яка закінчується. Таку задачу поставив автор художнього твору. Скоріше за все, це уривок із художнього твору і відноситься до художнього стилю мовлення.

У ньому відображені такі риси художнього мовлення, як конкретність (сонячний опівдень у лісі; дорога, що чорніє; калюжі, запах снігу, березові набухавілі бруньки), образність (уособлення лісу, опис його як живої істоти).

З цією метою у тексті використані слова у переносному значенні і основані на них зображально-виражальні прийоми: метафори (жмуриється сонце, мружиться ліс), метафоричні порівняння (вії голок, маслянисто блищить).

Текст майстерно побудований: на початку картина лише названа (перше речення), потім вона конкретизується в трьох наступних реченнях: кожне із них складається ніби із двох частин (друге – складне безсполучникове, третє – складносурядне, четверте з однорідними членами).

У тексті доречно використано різні за характером граматичні основи речення: номінативне (1), безособове (4), інверсія (2,3), повторне для підсилення виразності тексту, суттєві деталі для опису картини (сонно жмуриється, сонно щуриться).

У описі картини дієслова у теперішньому часі, що сприяє його живописності, образності.

Указані особливості побудови опису тексту надають йому особливі поетичні інтонації, ритмічність.

Це був зразок повного стилістичного аналізу тексту. Необхідно пам'ятати, що стильовий аналіз ніколи не повинен перетворюватися лише у мовний аналіз тексту, не можна забувати, що найсуттєвіше для розуміння стилю мовлення у процесі стилістичного аналізу, щоб показати обумовленість мовної форм мовлення, особливості змісту мовлення і ситуації спілкування. Тому, обґрунтовуючи стильову належність тексту, необхідно називати спочатку позамовні риси стилю, а потім показати, як вони розкриваються з допомогою спеціально відображених мовних засобів.

Ми показали методіку роботи формування одного із умінь. Такі вправи необхідно проводити з метою формування вказаних умінь систематично і послідовно, тоді й культура мовлення студентів буде відповідати вимогам.

Senina V., Senina Ye.

FUTURE TEACHERS' PROFESSIONAL TRAINING WHILE TEACHING UKRAINIAN

The article deals with the problem of students' stylistic skills formation at the Ukrainian language classes. The example of the exercise for skills formation of text stylistic analysis has been described. Students' stylistic skills mastering is a key feature of speech culture.

Key words: *coherent speech, exercise, methods, text, stylistics.*

Стаття надійшла до редакції 05.11.2014